

Älykellon sensoridataan perustuva QWERTY-näppäimistön käytön päättely

Laura Paajanen

kandi
HELSINGIN YLIOPISTO
Tietojenkäsittelytieteen laitos

Helsinki, 13. kesäkuuta 2017

Tiedekunta — Fakultet — Faculty		Laitos — Institution — Department	
Matemaattis-luonnontieteellinen		Tietojenkäsittelytieteen laitos	
Tekijä — Författare — Author			
Laura Paajanen			
Työn nimi — Arbetets titel — Title			
Älykellon sensoridataan perustuva QWERTY-näppäimistön käytön päättely			
Oppiaine — Läroämne — Subject			
Tietojenkäsittelytiede			
Työn laji — Arbetets art — Level	Aika — Datum — Month and year	Sivumäärä — Sidoantal — Number of pages	
kandi	13. kesäkuuta 2017	17	
Tiivistelmä — Referat — Abstract			
Tiivistelmä.			
Avainsanat — Nyckelord — Keywords			
avainsana 1, avainsana 2, avainsana 3			
Säilytyspaikka — Förvaringsställe — Where deposited			
Muita tietoja — Övriga uppgifter — Additional information			

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Näppäimistön käytön päättely	2
3	Datan analysointimenetelmiä	3
3.1	Neuroverkot	3
3.2	Bayes-mallinnus	4
4	Näppäimistön käytön päättely ääni- ja liikesensoridatan perusteella	4
4.1	Käytön päättely kerätyn äänidatan perusteella	4
4.2	Käytön päättely puhelimen liikesensorin avulla	5
5	Näppäimistön käytön päättely älykellon sensoridatan perusteella	6
5.1	Tutkimusasetelmat	7
5.2	Liikesensoridatan analysointi	8
5.3	Tulokset	11
6	Yhteenveto	14
	Lähteet	16

1 Johdanto

Älykellot ja muut ranteessa käytettävät älylaitteet sisältävät lähes aina erilaisia liikkeitä havainnoivia sensoreita. Näiden sensoreiden dataa käytetään esimerkiksi laitteen hallintaan ja käyttäjän aktiivisuuden mittaamiseen, mutta sensoreiden tuottamaa dataa on mahdollista käyttää myös väärin esimerkiksi käyttäjän käsien liikkeiden perusteella tehtävään näppäimistön käytön päättelyyn.

International Data Corporation on arvioinut älykellojen myynnin kasvavan vuoteen 2021 mennessä jopa 70 miljoonaan kappaleeseen vuodessa kaikkien älyasusteiden arvioidun myyntimäärän ollessa lähes 200 miljoonaa [5]. Älypuhelimissa, joissa mahdollisiin sivukanavahyökkäyksiin on jo osattu varautua, yksittäisen käyttäjän aktiivinen käyttöaika jäi vuonna 2013 keskimäärin 58 minuuttiin vuorokaudessa [10]. Vaikka puhelimiin käyttöaika onkin varmasti viime vuosina kasvanut, on älykellojen aktiivinen käyttöaika tästä huolimatta suurempi laitteen ollessa ranteessa ja toiminnassa jatkuvasti, jopa vuorokauden ympäri. Tällöin hyökkäykseen tarvittavaa dataa on mahdollista saada käyttäjältä paljon.

Älykellojen ja niiden liikesensorien tuottaman datan turvallisuutta on viime aikoina herätty tutkimaan enemmän, ja mahdollisia menetelmiä joilla tunnistaa sensoridatan perusteella QWERTY-näppäimistöllä näppäiltyä tekstiä on löydetty useita. Näiden tutkimusten perusteella mahdolliselle hyökkääjälle riittää päästä käsiksi älykellon lähettämään sensoridataan, jonka avulla on mahdollista palauttaa korkealla onnistumisprosentilla käyttäjän kirjoittama teksti.

Seuraavassa perehdytään siihen, mitä uusia mahdollisuuksia älykellojen liikesensoridata tarjoaa QWERTY-näppäimistön käytön päättelyyn, sekä millä menetelmillä liikesensoridatasta on mahdollista päätellä käyttäjän näppäimistön käyttöä. Luvussa 2 käsitellään yleisesti QWERTY-näppäimistön käytön päättelytapoja sekä pohditaan älykellojen mahdollistamia uusia näkökulmia verrattuna aiempiin menetelmiin. Luvussa 3 esitellään kerätyn ääni- ja liikesensoridatan mahdollisia analysointimenetelmiä. Luvussa 4 syvennytään aiempiin QWERTY-näppäimistön käytön päättelyyn tähtääviin menetelmiin, joissa hyökkäykseen on käytetty mikrofoniin sekä älypuhelimien liikesensorien tuottamaa dataa. Älykellon käyttämistä hyökkäyskanavana käsitellään luvussa 5, jossa tarkastellaan kolmen eri tavoin toteutetun tutkimuksen tuloksia käytön päättelyn menetelmistä älykellon liikesensoridatan perusteella. Tuloksien lisäksi perehdytään tutkimusmenetelmiin, tehokkuuteen sekä mahdollisiin heikkouksiin aiempiin menetelmiin verrattuna. Luvussa 6 kootaan tehdyt havainnot sekä pyritään niiden avulla vastaamaan esitettyihin tutkimuskysymyksiin, esitellään yksi mahdollinen suojautumismenetelmä älykellojen avulla tehtävää näppäimistön käytön päättelyä vastaan sekä pohditaan sen käyttöönoton mahdollisuuksia.

2 Näppäimistön käytön päättely

Käyttäjän näppäimistön käytön selvittäminen on erittäin vahingollista tiedon päätyessä hyökkääjän käsiin. Hyökkääjällä on tällöin pääsy esimerkiksi kaikkiin kirjoitettuihin sähköposteihin, käyttäjätunnuksiin ja salasanoihin. Tietokoneelle päätyvien näppäimistön käyttöä suoraan lukevien vakoiluohjelmien lisäksi näppäimistön käyttöä on mahdollista selvittää menestyksellisesti myös akustisten vuotojen [6] [17] [2], videon ja heijastuvien kuvien [3], näppäimistön alla olevan pöydän värähtelyn [14] sekä jopa wifi-signaalin muustosten avulla [1].

Monissa edellä mainituissa menetelmissä ongelmallista on ulkoisen datan-kerääjän, esimerkiksi mikrofonin, älypuhelimien tai kameran, sijainnin vaikutus kerättyyn dataan sekä mahdolliset kerääjään kohdistuvat häiriötekijät kerätyssä datassa [6]. Puhelimen mikrofonin tai liikesensoreiden keräämään dataan vaikuttaa muun muassa puhelimen vaihtaminen näppäimistön oikealta puolelta vasemmalle puolelle [14]. Äänidataan perustuva näppäimistön käytön päättely edellyttää muutoin kohtalaisen hiljaista käyttöympäristöä, jotta ympäröivät äänet eivät häiritsisi saatua äänidataa, ja kuvaan perustuvissa menetelmissä kameran tulee olla suunnattuna näppäimistöön tai sitä heijastaviin pintoihin, eikä edessä saa olla näköesteitä. Näitä häiriötekijöitä on saatu onnistuneesti vähennettyä käyttämällä datan keräämiseen älykelloa [12] [13]. Aiempiin menetelmiin verrattuna älykellon käytössä datan keräämiseen on hyvänä puolenä se, että kelloa käytetään lähtökohtaisesti samassa ranteessa, jolloin se on lähellä ja jatkuvasti lähes samalla etäisyydellä näppäimistöstä. Näin dataa kerättyäessä virheellisiä tuloksia saadaan vähennettyä poistamalla sijainninvaihtelun aiheuttamat muutokset.

Tutkimuskysymyksiksi on valikoitunut millä tavoin älykellojen sensordatan avulla on mahdollista selvittää käyttäjän QWERTY-näppäimistön käyttöä, sekä millaisia uusia mahdollisuuksia älykellojen käyttö näppäimistön käytön päättelylle tarjoaa. Älykellojen liikesensoridataa näppäimistön käytön päättelyyn käyttäviä tutkimuksia arvioidaan niiden tulosten sekä todellisiin hyökkäystilanteisiin kohdistuvien rajoitusten kautta. Aiemmista tutkimuksista käsitellään näppäimistön äänen tallentamista sekä puhelimen liikesensoridataa hyödyntäneitä näppäimistön käytön päättelymenetelmiä. Sekä äänidatan että liikesensoreiden tuottaman datan analysointitavat ovat samankaltaisia, ja useissa tutkimuksissa tutkimusasetelmat vastaavat hyvin toisiaan. Aiemmissa tutkimuksissa käytettyjen datan analysointimenetelmien implementoinnin toimivuutta tarkastellaan liikesensoridatan analysoinnin kannalta, ja tutkimusasetelmien samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia pyritään hahmottamaan arvioimalla tuloksia sekä menetelmissä havaittuja heikkouksia.

3 Datan analysointimenetelmiä

Sekä ääni- että liikesensoridatan analysoinnissa saadusta datasta pyritään ensin päättämään juuri näppäinten painalluksen aiheuttamat muutokset datasta. Äänidatasta pystytään erottamaan sekä näppäimen painalluksesta että sen vapauttamisesta aiheutuva ääni. Tutkimuksissa yksittäisen painalluksen pituudeksi on määritetty 100ms [6], ja tutkimusdatassa tapahtuneita muutoksia tutkitaan kyseisen ajanjakson sisällä. Liikesensoridatasta näppäimistön painallukset erotetaan z -akselilla tapahtuvien muutosten avulla, jolloin tällä akselilla tapahtuneen näppäilypiikin perusteella tutkimuksen kohteena on käden sijainti x - ja y -akseleilla painalluksen tapahtuessa. Kun sensoridatasta on saatu eroteltua näppäimien painalluskohdat, voidaan dataa tutkia esimerkiksi neuroverkkojen (viittaukset tutkimuksiin) ja Bayes-mallinnuksen (viittaus) avulla.

3.1 Neuroverkot

Näppäimistön käytön päättelyyn tähtäävässä sensoridatan analysoinnissa on mahdollista käyttää neuroverkkoja. Neuroverkkojen toiminta perustuu yksittäisiin laskentayksiköihin, neuroneihin, jotka ovat yhteydessä toisiinsa [9]. Jokainen neuroni tekee oman laskentavaiheensa, ja neuroverkon rakenteesta riippuen antaa tuloksensa syötteenä eteenpäin joko yhdelle tai useammalle neuronille. Neuronit saavat syötteenään arvoja $x_1, \dots, x_n$, ja neuroneiden arvoille ja niiden kaarien $w_1, \dots, w_n$ painoille lasketaan pistetulo, joiden summan ja valitun aktivaatiofunktion f perusteella kyseinen neuroni tuottaa oman tulosteensa

$$f\left(\sum_{j=1}^n w_{ij}x_j\right).$$

Painokertoimien asettamiseksi oikein voidaan käyttää niin kutsuttua opetusdataa. Neuroverkon ohjatussa opetuksessa neuroverkolle annetaan ensin käsiteltäväksi valmiiksi luokiteltuja syötteitä, joiden haluttu tulos tiedetään. Neuroverkon painokertoimia muokataan syötteen avulla siten, että lopulta saadut tulosteet vastaavat odotettuja. Tämän jälkeen neuroverkolle voidaan antaa syötteenä tutkimusdataa, jonka luokittelu tapahtuu muokattujen painokertoimien avulla. Ohjaamattomassa neuroverkon opetuksessa neuroverkko saa opetussyötteenään dataa, josta se klusteroi samankaltaisimmat näytteet omiin luokkiinsa. Tällöin valmiita luokkia ei anneta suoraan, vaan luokat voidaan päätellä muodostettujen klustereiden avulla.

Yksinkertainen esimerkki neuroverkkoluokittimesta on perseptronialgoritmi, jolla opetussyötteen perusteella annettu syöte on jaettavissa kahteen eri luokkaan. Luokittelu edellyttää että annettu opetusdata on lineaarisesti eroteltavissa. Muussa tapauksessa luokittelu määritetään loppumaan tietyn opetusaskelmäärän jälkeen.

3.2 Bayes-mallinnus

Sensoridatan analysoinnissa voidaan käyttää myös Bayes-mallinnusta, joka perustuu ehdolliseen eli posterioritodennäköisyyteen $P(W \mid O)$. Bayesin kaavalla

$$P(W \mid O) = \frac{P(O \mid W) P(W)}{P(O)}$$

saadaan laskettua ehdollinen todennäköisyys tapahtumalle $P(W \mid O)$ eli tapahtuman W todennäköisyys ehdolla O on tapahtunut [4].

Tutkimuksessa [16], jossa näppäimistön käytön päättelyyn on käytetty Bayes-mallinnusta, pyrittiin laskemaan posterioritodennäköisyys jokaiselle englanninkielisessä sanakirjassa esiintyvälle sanalle ehtona tapahtuneet liikesensoridatasta pääteltyjen kirjainten painallukset. Bayesin kaavan toimivuutta lisättiin huomioimalla mahdolliset kahden lähekkäisen merkin painallukset, joita sensoridatasta on vaikea havaita. Myös edellisen näppäilymerkin sijainnin vaikutus ja kirjoitusnopeus huomioitiin tarkentamalla todennäköisyyden laskentakaavaa toimivammaksi. Todennäköisyyksien laskennan jälkeen algoritmi palautti sanakirjassa esiintyvät sanat ja niiden ehdolliset todennäköisyydet listana pareja $\langle \text{sana}, \text{todennäköisyys} \rangle$.

4 Näppäimistön käytön päättely ääni- ja liikesensoridatan perusteella

Mikrofonilla tallennettua äänidataa on tutkimuksissa onnistuttu analysoimaan tehokkaasti, ja näppäimistön näppäimien painallusten yksilöllistä äänistä on pystytty päättelemään käyttäjän kirjoittamaa tekstiä. Näissä näppäimistön lähelle on asetettu mikrofoni, jolla äänitetystä datasta on eroteltu kirjainten painallus- ja vapautusääni. Saatua äänidataa voidaan analysoida yksittäisten kirjainten, kirjainparien sekä ennalta määritettyjen sanakirjojen avulla.

4.1 Käytön päättely kerätyn äänidatan perusteella

Äänidataan ja yksittäisten kirjainten sijainiin perustuvassa tutkimuksessa [6] huomattiin, että sen lisäksi että jokaisen näppäimen ääni on yksilöllinen, ääni myös korreloi näppäimen sijainnin kanssa. Näppäinten äänien samanlaisuus on suurinta muiden lähimpänä sijaitsevien näppäinten kanssa, ja pienimmät samanlaisuudet ääninäytteissä ovat toisistaan kauimpien näppäinten välillä. Näin jokaiselle kirjaimelle voidaan muodostaa talukko, jossa määritellään kirjaimen vierusnäppäimet sekä muut, kauempana sijaitsevat näppäimet. Tutkimuksessa äänidatasta eroteltujen painallusäänien samankaltaisuutta tutkitaan signaalinkäsittelymenetelmillä, joilla tulokseksi saadaan yksittäisiä n pituisia sanoja, joiden kirjainten sijaintien korrelaatiot tiedetään. Tutkimuksessa käytetään yleisimmistä englanninkielisistä sanoista koostuvaa

corncob-sanalista [7]. Äänidatasta erotellun sanan kirjainten sijaintikorrelaatiota verrataan kaikkien sanakirjassa esiintyvien n pituisten sanojen kirjainten kanssa, jolloin tulokseksi saadaan lista äänidataprofiiliin parhaiten täsmäävistä sanakirjasanoista.

Edellä käsitellyssä tutkimuksessa käytön päättely perustuu kirjainten ääniin ja erityisesti sijaintiin suhteessa toisiinsa, minkä vuoksi erillistä opetusdataa ei käytön päättelyä varten tarvita. Neuroverkkoja äänidatan analysoinnin apuna käyttävissä tutkimuksissa opetusdatana on käytetty hyökkääjän näppäimistön käyttöä [2] sekä englannin kielisten sanojen ja kieliopin asettamia rajoituksia mahdollisten kirjainyhdisteiden ja sanojen rajaamiseksi [17]. Kuvitellun hyökkääjän syöttämään neuroverkon opetusdataan perustuvassa tutkimuksessa [2] opetusdatana käytetään yksittäisten kirjainten toistuvia painalluksia. Jokaista tutkittua kirjainta painetaan sata kertaa, ja saatu äänidata annetaan neuroverkolle opetusdatana. Neuroverkon luokitin luokittelee tutkittavista kirjaimista oikein keskimäärin 19/20, mutta siirryttäessä tilanteeseen, jossa neuroverkon tulee tunnistaa hyökkääjän kirjoitustyylistä poikkeavien henkilöiden näppäimistön käyttöä, luokittelun onnistumisprosentti laskee. Huomattava onnistumisprosentin lasku aiheutuu myös käytettäessä samaa opetettua neuroverkkoa muiden kuin neuroverkon opetusdatan keräämiseen käytetyn näppäimistön kanssa. Käyttämällä äänidatan analysoinnissa neuroverkon lisäksi puheentunnistuksesta tuttuja sana- ja lauserakenteita [17] saadaan eri näppäimistöjen käytöstä aiheutuvia ongelmia vähennettyä. Tutkimuksessa datan analysoinnissa käytössä on neuroverkko, jonka oppiminen on ohjaamatonta. Neuroverkko klusteroi datan, ja näppäiltyjen kirjainten päättelyyn käytetään kirjainklustereiden lisäksi esimerkiksi tietoa englannin kielessä todennäköisimmin esiintyvistä perättäisistä kirjaimista.

4.2 Käytön päättely puhelimen liikeseensorin avulla

Käyttäjän QWERTY-näppäimistön käyttöä pääteltäessä ulkoisen ja erillisen datankerääjän, edellä käsitellyissä tapauksissa mikrofonin, käyttö asettaa rajoituksia hyökkäyksen toteuttamiselle. Näppäimistön käytön päättelyyn on kuitenkin mahdollista käyttää myös älypuhelinla [14]. Tietokonetta käytettäessä asetetaan puhelin usein pöydälle näppäimistön lähistölle, jotta puhelin olisi mahdollisimman helposti saatavilla. Tällöin mahdollinen kanava hyökkäyksen toteuttamiselle tarjoutuu käyttäjän toimesta, eikä erillistä datankeräyslaitteistoa tarvita. Puhelimien mikrofonit eivät ole yhtä tehokkaita kuin näppäimistön käytön päättelyyn käytetyt erilliset mikrofonit, mutta näppäimistön käyttö voidaan havaita myös näppäimistön vieressä pöydällä olevan älypuhelimien kiihtyvyysensorin avulla. Puhelimien kehittyessä myös niiden sensorit ovat entistä parempia. Tutkimuksessa oletetaan, että käyttäjä on ladannut puhelimeensa haittaohjelman, jolla on pääsy puhelimen kiihtyvyysensoridataan. Näppäimistön käytön ja erityisesti yksittäisten näppäinten painalluksen erottaminen sensoridatasta on mahdollista, mut-

ta aiemman analysoitimenetelmän, jossa äänidatasta eroteltiin yksittäisten näppäinten painallukset [2], käyttäminen liikesensoridatan analysointiin epäonnistui puhelimesta kerätyn sensoridatan huomattavasti alemman näytteenottotaajuuden vuoksi. Sensoridatan analysoinnissa käytetään yksittäisille kirjaimille määriteltyjä liikevektoreita, joista muodostetaan mahdollisia kirjainparivektoreita. Näppäimistön näppäimet jaetaan osiin jaon oikea - vasen sekä lähellä - kaukana mukaisesti. Tutkimuksessa käytetään kahta erillistä neuroverkkoa. Ensimmäien neuroverkon opetusvaihetta varten kutakin näppäintä painetaan 150 kertaa, ja sensorin havainnoista muodostetut yksittäisten kirjainten vektorit P_i luokitellaan vasemman- ja oikeanpuoleisiin kirjaimiin. Toisen neuroverkon opetusdataa varten kirjainpareille muodostetaan yksittäisten kirjainten vektoreiden avulla kirjainparivektorit $dist(P_i, P_j)$, jotka luokitellaan P_i :n ja P_j :n sekä määritellyn kynnysetäisyyden mukaan joko luokkaan lähellä tai kaukana. Tulosten vertailu erillisellä mikrofonilla äänitetyn datan analysointituloksiin osoittaa, että corncob-sanakirjan [7] satunnaisten sanojen palauttaminen puhelimen liikesensoridatan avulla onnistuu samalla todennäköisyydellä kuin äänidatasta pääteltyjen kirjainten ja niiden välisten sijaintirelaatioiden [6] avulla. Tulosten perusteella näppäimistön käytön päättely onnistuu myös todellista hyökkäystä jäljentävissä tilanteissa, joissa kirjoitetut sanat eivät ole yksittäisiä. Tutkimuksessa kuvitellut hyökkäyksen kohteet kirjoittivat lauseita artikkelista, kun viiden muun samaa aihetta käsitelleen artikkelin sanat oli annettu opetusdatana käytetyille neuroverkoille. Kontekstin rajaaminen vähentää samankaltaisten vektoriprofiilien esiintymistä verrattuna laajaan, noin 58 000 sanan corncob-sanakirjaan, jolloin virheellisten tulosten määrää saadaan laskettua.

5 Näppäimistön käytön päättely älykellon sensoridatan perusteella

Toisin kuin älypuhelimissa, älykelloissa sensorien datan kerääminen ja käyttö ei ole suojattua, eikä sensorien käytöstä näy käyttäjälle ilmoituskuvaketta [12]. Näin ollen sensoridataa voidaan tallentaa ilman erityistä ilmoitusta ja lupaa käyttäjältä esimerkiksi juuri näppäimistöä käytettäessä. Älykelloissa käyttäjän liikkeen päättelyyn käytetään sekä kiihtyvyysensoria että maan vetovoimaan perustuvaa gyroskooppia. Liikkeiden lisäksi näppäimistön käytön päättelyyn käytetään yleensä myös kellon mikrofonin äänidataa, jolla saadusta liikesensoridatasta saadaan erotettua näppäimistön käyttöön liittyvät käden liikkeet muista liikkeistä. Käsiteltävissä tutkimuksissa kerättyä dataa ja näppäimistön käyttöä analysoitiin kahdessa tutkimuksessa neuroverkkojen avulla, ja yhdessä todennäköisyyslaskennan avulla.

[Taulukko tutkimuksista, niissä käytetyistä kelloista, sensoreista ja analy-

sointimenetelmistä, löytyy vasta kynä-paperi versio..]

5.1 Tutkimusasetelmat

Käyttäjän QWERTY-näppäimistön käytön palauttamisen tehokkuutta on tutkittu kerätyn liikesensori- ja äänidatan perusteella [13] [12] [16]. Tutkimuksissa käytettiin kahta eri älykellomallia, joissa kiihtyvyys- ja gyroskooppiensensoreiden avulla liikettä mitataan x -, y - ja z -akselien muutoksina. Kaikissa tutkimuksissa on oletettu, että käyttäjä käyttää kelloaan vasemman käden ranteessa. Tutkimukseen osallistuvien henkilöiden oletettiin joko kirjoittavan ennalta määritetyn standardin kirjoitustavan mukaisesti [13] [12] tai aloittaessaan kirjoittamaan pitävän käsiään tutkimuksessa määritetyssä aloitussijainnissa [16].

Molempien kellojen näytteenottotaajuus on lähes samalla tasolla, jolloin näytteenottotaajuudesta johtuvat eroavaisuudet datan analysointituloksissa jäävät vähäisiksi. Samsung Gear Live -kellon datatietoja käyttävisä tutkimuksissa sensoridataa analysoidaan neuroverkon [13] sekä Bayesmallinnuksen [16], ja LG G WATCH -älykellon lähettämää dataa analysoivassa tutkimuksessa neuroverkon avulla. Neuroverkkoja hyödyntävissä tutkimuksessa [13] [12] käytettiin sekä älykellon mikrofonin että kiihtyvyysanturin tuottamaa dataa. Molemmissa tutkimuksessa käytössä oli rajoitetulle määrälle englannin kielisiä sanoja ennalta määritellyt liikeprofiilit, joihin kiihtyvyysanturin tuloksia verrattiin. Tutkimukseen [13] osallistuneet henkilöt kirjoittivat saman 40 sanan osuuden lehtiartikkelista, kun liikemallisana-kirjaan oli määritelty liikeprofiilit kuuden muun samaa aiheetta käsitelleen artikkelin sanoista niiden esiintymisjärjestyksessä. Tutkimuksessa [12] testitapauksia oli kaksi. Ensimmäisessä tapauksessa pyrittiin viiden osallistujan kohdalla toistamaan aiemmassa tutkimuksessa toteutettu koe [6], jossa näppäimistön käyttöä oli pyritty päättämään mikrofonin keräämän äänidatan perusteella. Näissä käytössä oli corn-cob-sanakirja, ja tarkoituksena palauttaa 35 testisanaa joiden pituudet vaihtelivat seitsemän ja 13 merkin välillä.

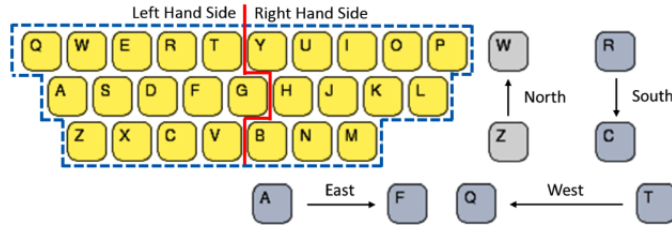
Saman tutkimuksen [12] toisessa testitapauksessa vapaaehtoinen käyttäjä asensi kelloonsa häiräohjelman ja kirjoitti 20 satunnaisesti valittua lausetta ennalta määritetystä BBC:n uutisesta. Verrattavaan sanakirjaan oli määritelty mahdolliset liikemallit samaa aihepiiriä koskeville sanoille. Kuten aiemmassa äänidataan perustuvassa tutkimuksessa [14], tässäkin käytettiin vertailusanakirjana saman toimittajan neljää muuta samaa aihealuetta koskevaa uutista.

Liikesensorien tuottaman datan analysointiin posterioritodennäköisyyslaskentaa käyttävässä tutkimuksessa [16] tutkimukseen osallistuneet koehenkilöt kirjoittivat QWERTY-näppäimistöllä yhteensä 2400 yksittäistä sanaa. Vertailudatana käytettiin kuvitellun hyökkääjän syöttämää 500 sanan yksittäisten kirjainten painalluksia.

5.2 Liikesensoridatan analysointi

Koska yksittäisten kirjainten painamisen selvittäminen pelkän kiihtyvyys-sensorin perusteella on vaikeaa, käytettiin kahdessa tutkimuksessa [13] [12] kirjoitettujen sanojen määrittämiseen kirjainnäppäinten fyysisen sijainnin ja liikkeen suunnan lisäksi älykellon mikrofonia. Äänidatan perusteella on mahdollista määrittää esimerkiksi kellottomalla kädellä tapahtuneet näppäinten painallukset tai välilyönnin painaminen sanojen erottamiseksi toisistaan. Todennäköisyyslaskentaan perustuvaa analyysiä käyttävässä tutkimuksessa [16] analyysimenetelmän toimivuus varmistettiin asettamalla puhelimen kamera siten, että näppäimistön todellinen käyttö oli varmistettavissa kamerakuvan avulla.

Sensoridataa analysoitaessa tutkimuksessa [13] datasta erotellut näppäilyt jaettiin kahden kirjaimen pareihin, ja kaikki mahdolliset kirjainparit määriteltiin relaationa fyysisen sijainnin sekä liikkeen suunnan, oikea - vasen (L - R) sekä pohjoinen - itä - etelä - länsi (N - W - S - E), välillä [viittaus kuvaan].

Kahden merkin pituisiksi kirjainpareiksi jaettuja merkkijonoja yhdistelemällä pyritään löytämään liikeratoja parhaiten vastaava sanakirjasana. Ennen varsinaista kirjainparien määrittämistä näppäimistö jaetaan akselilla oikea - vasen siten että vasemmalle puolelle jäivät kirjaimet 'T', 'G', 'V' ja kaikki näiden vasemmalla puolella olevat näppäimet. Luokittelulla oikean ja vasemman välillä pyritään määrittelemään mitkä kirjainyhdistelmät on mahdollista selvittää vasemmassa kädessä pidetyn älykellon avulla. Tällöin sensoridatassa havaittuja liikkeitä voidaan käsitellä sijainnin $loc(Ki)$ ja ilmansuuntaliikkeiden $dir(Ki, Kj)$ avulla siten että näppäimen painalluksen tapahtuessa kellottomalla kädellä $rel(Ki, Kj) = loc(Ki) || X || loc(Kj)$ missä X on joku oikealle puolelle määritelty tuntematon merkki. Tämän jälkeen jokainen kirjain jaetaan joko luokkaan R tai L, ja kaikki kahden merkin parit niiden välisen liikeradan perusteella luokkiin N, W, S tai E. Neuroverkkojen opetusvaiheessa esimerkisyötteenä käytetään tutkijan luomaa liikesensoridataa, joka sisälsi 1000 englanninkielisen sanan liikeprofiilit. Käytössä on kaksi neuroverkkoa, joista ensimmäinen käyttää luokitteluperustenaan oikea - vasen jakoa, ja toinen ilmansuuntiin perustuvaa jakoa.

Oikealla kädellä tehdyt painallukset tunnistetaan älykellon mikrofonin avulla. Kaikki nappien painallukset yhdistetään liikesensoridatan kanssa, jolloin kellottoman käden painallukset on helppo erottaa vasemman käden painalluksista. Jos liikesensoridatassa ei havaita muutosta äänidatasta päätetyn painalluksen kohdalla, tiedetään painalluksen olevan joku näppäimistössä oikean käden puolella olevista kirjaimista. Sanoja erottavan välilyönnin painallus pystytään erottamaan muiden näppäinten painalluksesta myös älykellon heikkotehoisen mikrofonin avulla. Mikrofonin määrittelemän napinpainallusajan ja kiihtyvyssensoridatan yhdistelmä annetaan syötteenä molemmille neuroverkoille, minkä jälkeen saatuja tuloksia verrataan sanakirjasanojen liikerataprofiileihin. Samanlaisuus pisteytetään, ja datasta erotetun kirjoitetun sanan liikkeen vastinpariksi saadaan korkeimman pistetuloksen saanut sanakirjasana.

Tutkimuksessa käytettävien neuroverkkoluokittimien oikeellisuutta tutkittiin niin kutsuttujen Harvard-lauseiden [15] avulla. Älykellon käyttäjä noudatti näppäimillään ennalta määrättyä oikea - vasen -jakoa, ja näppäimistöllä kirjoitettiin kymmenen lausetta, jotka kaikki löytyivät kokonaisina lauseina liikeprofilisanakirjasta. Ilman kirjoitusvirheitä oikea - vasen -luokitin jakaa 100% tarkuudella kirjoitetut lauseet oikeisiin luokkiin, ilmansuuntiin perustuva luokitin 95% tarkkuudella.

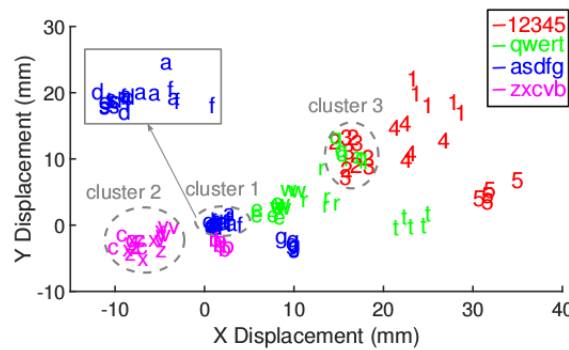
Myös toisessa neuroverkkoja käyttävässä tutkimuksessa [12] näppäimistön käytön liikeratoja ja äänidatan tietoja yhdistetään, ja saatuja tuloksia verrataan määriteltyihin likeratamalleihin. Kuten ensimmäisessä tutkimuksessa [13], näppäimistö on tässäkin luokiteltu L ja R -kirjaimiin, joiden käyttöä mitataan x-akselin suuntaisten liikkeen perusteella. Lisäksi näppäimistön rivit on numeroitu, ja rivivaihdokset päätellään laitteen y-akselin suuntaisen liikkeen perusteella. Liikesensorin alhaisen otantanopeuden aiheuttamien virheiden vähentämiseksi kellon lähettämästä äänidatasta seurataan yksittäisten painallusten tapahtumahetkeä, jolloin liikkeet on paremmin suhteutettavissa todellisiin näppäimistön painalluksiin. Saatu data annetaan syötteenä optimointialgoritmille [APUA, tarviiko tarkentaa?], joka palauttaa mahdollisten sanojen listan todennäköisyysjärjestyksessä.

Kellon lähettämä data tallennetaan keräysvaiheessa laitteelle, josta se myöhemmin analysoidaan Matlabilla. Pääteltäessä käyttäjän näppäilemiä kirjaimia tässäkin tutkimuksessa käytetään z-akselilla tapahtuvaa liikettä määrit-

telemään onko äänidatasta havaittu painallus koskenut näppäimistön oikean (R) vai vasemman (L) puolen kirjaimia. Tämän jälkeen kellollisen käden puoleisten kirjainten yhteyksiä päätellään x- ja y-akselien liikkeiden perusteella. Tässä riviltä ylöspäin tapahtunut liike saa arvon +1, alemmalle riville siirtyminen negatiivisen arvon -1 ja muutokseton y-akselin data arvon 0. Englannin kielisille sanoille lasketaan liikemallit, jotka rakentuvat -1, 0, +1 ja R -merkeistä luokittelutilakoneen avulla [tarvitaanko kuva?]. Tilakoneessa merkkien luokat määritetään vertikaalisten liikkeiden perusteella. Tällöin mahdollisia luettuun liikerataan täsmäviä sanoja on useita, riippuen siitä miltä kohdalta näppäimistöä käden liike on alkanut. Ratkaisuna ongelmaan käytetään laskettuja todennäköisyyksiä käsien sijainnista mahdollisissa aloituskohdissa.

Todennäköisyyslaskentaan perustuvassa tutkimuksessa [16] tutkimuksen opetusdatana käytetään kuvitellun hyökkääjän syöttämää erillisten 500 sanan yksittäisten kirjainten painalluksia. Painalluksista muodostetaan käden liikkeiden perusteella merkkien sijaintijoukko (character point cloud, CPC). Tutkimusdatan analysoinnissa oletetaan käyttäjän käsien lähtöasennon olevan keskellä näppäimistöä, kiintopisteinä vasemmalle kädelle merkki 'F' ja oikealle kädelle 'J' joiden kohdalla etusormien edellytetään lähtölanteessa olevan. Älykellon liikesensoreista saatu data kuvataan x-, y- ja z-koordinaattien avulla. [toistoa?] Tässäkin näppäimistön painallus tunnistetaan muutoksena z-akselilla, kun taas vasemman käden sijainti tunnistetaan x- ja y-akseleilla tapahtuvina muutoksina. Hyökkääjän mallintamat liikkeet kutakin vasemmalla kädellä tapahtuvaa painallusta kohden tallennetaan, ja käyttäjän liikkeitä verrataan opetusdataan Bayesilaisen mallinnuksen ja sanakirjan avulla. Kirjaimet tunnistetaan kuuluviksi niiden sijainnin perusteella todennäköisimpään kirjainklusteriin [viittaus kuvaan].

Poiketen edellisistä hyökkäystavoista laskenta ei vaadi ennalta määritettyjä liikeratoja sanakirjan sanoille, vaan sanoja käydään läpi kirjaimittain päätellen mahdollinen näppäily sana suoraan kirjaimista ja niitä vastaavista hyökkääjän mallintamista liikeklustereista. Käyttäjältä saatu data käsitellään kolmessa eri vaiheessa. Ensimmäisessä moduulissa selvitetään 2D malli,

jossa z-akselin muutoksina havaitut painallukset sijoitetaan koordinaatistoon. Tällöin näppäinten painalluksista saadaan muodostettuja <sijainti, aika>-pareja. Saatu luokittelemattomien sijaintien joukko (unlabeled point cloud, UPC) skaalataan pistejoukkojen yhteensovittamiseen tähtäävässä moduulissa hyökkääjän datasta tuotettuun merkkien sijaintijoukkoon. Uudelleen skaalattu UPC toimii tämän jälkeen pohjana luokittelemattomissa sijainnissa olevien mahdollisten kirjainten selvittämisessä. Bayesilaista mallinnusta käyttävä moduuli saa syötteenä uudelleen skaalatun UPC:n, havaittujen näppäimistön painallusten sijainnit sekä 5000 yleisintä englanninkielistä sanaa sisältävän sanakirjan. Sanakirjan jokaiselle sanalle lasketaan todennäköisyys, jossa sanan kirjaimia ja saatuja painallusten sijainteja verrataan. Tuloksena moduuli palauttaa järjestetyn <sana, todennäköisyys>-listan.

5.3 Tulokset

Tutkimuksessa [13] ääni- ja liikeensoridatasta päätelty liikemallit annettiin vertailualgoritmillemme, jolla luettu data pyrittiin yhdistämään sanakirjasanojen liikemalleihin. Algoritmi vertasi annettua liikemallia saman pituisiin sanakirjan valmiiksi määriteltäviin profiileihin, jonka jälkeen mahdolliset sanat pisteytettiin. Sanojen tunnistuksessa lyhyiden 3-4 merkin sanojen tunnistus oli heikkoa, sillä niiden liikeprofiilit eivät eronneet merkittävästi toisistaan. Lyhyiden sanojen ollessa usein artikkeleita tai konjunktioita, oletetaan niiden olevan usein pääteltävissä kontekstissa, ja arvioissa keskitytään pitkien sanojen tunnistustarkkuuteen. Myös sanatunnistukseen tähtäävässä testissä käytettiin kymmentä Harvard-lausetta, joissa vähintään neljän merkin pituisia sanoja oli 48 kappaletta. Näistä sanoista vain kolme tunnistettiin väärin, onnistumisprosentin ollessa tällöin 93,75%. Kaikille osallistujille tehdyn kokeen sanojen tunnistusprosentti vaihteli laajasti osallistujien kesken. Korkeimmat tunnistusprosentit (21 oikein 27:stä) saavutettiin niillä testihenkilöillä, joiden kirjoitusnopeus oli lähimpänä neuroverkoille annetun opetusdatan kirjoittajan kirjoitusnopeutta.

Sanojen tunnistusta ja luokittelun onnistumista on kuitenkin mahdollista parantaa käyttämällä opetusyötteenä eri nopeuksilla kirjoittavien henkilöiden dataa. Lisäksi kirjainyhdistelmien jakaminen myös väli-ilmansuuntien mukaan todennäköisesti parantaisi tuloksia.

Tutkimuksessa [12] ensimmäisen koeasetelman tapauksessa viiden testihenkilön kohdalla toistettiin aiemmassa tutkimuksessa toteutettu koe, jossa näppäimistön käyttöä pyrittiin päättelemään akustisen värähtelyn avulla [6]. Käytössä oli corn-cob-sanakirja, ja tarkoituksena palauttaa 35 testisanaa, joiden pituudet vaihtelivat seitsemän ja 13 merkin välillä. Alkuperäisessä tutkimuksessa [6] näppäimistön käyttöä pääteltiin äänidatan avulla. Tutkimuksessa tallennettiin näppäimistön ääntä erillisten sanojen osalta, ja äänitteestä eroteltiin sekä painalluksesta että napin vapauttamisesta kuuluvat yksilölliset äänet sekä pyrittiin arvioimaan kirjainten etäisyyttä toisiin-

taan. Äänidatan perusteella pyrittiin yhdistämään kirjoitettu sana corncob-sanakirjasta löytyvään sanaan. Verrattuna aiemman tutkimuksen tuloksiin oikeiden tulosten määrä älykellon sensoridataa, liikemalleja ja vertailualgoritmia käytettäessä oli selkeästi korkeampi. Älykellon datan perusteella etsitty sana oli kymmenen todennäköisimmän sanan joukossa 63% tapauksista pelkkään äänidataan perustuvan tutkimuksen tulosten jäädessä 43%.

User #	Top5	Top10	Top25	Top50	Top100	Top200
User 4	55%	64%	77%	83%	87%	90%
User 5	61%	69%	82%	87%	89%	94%
User 6	52%	60%	71%	80%	83%	88%
User 7	49%	58%	69%	79%	83%	87%
User 8	57%	64%	76%	83%	88%	93%
Mean	54.8%	63%	75%	82.4%	86%	90.4%
Berger	N/A	43%	61%	73%	87%	93%

[kuvateksti puut-

tuu]

Saman liikeratamalleihin perustuvan tutkimuksen [12] toisessa testiasetelmassa jossa käyttäjä kirjoitti 20 satunnaisesti valittua lausetta BBC:n uutisesta päästiin myös hyviin tuloksiin. Vaikka sanakirjasanoja oli yhteensä 765, onnistui luokittelu siten että 615 sanan liikemallit olivat uniikkeja. Ko-keessa onnistuttiin palauttamaan täysin oikein 57% kirjoitetuista 463 sanasta. Kun otetaan huomioon kolme todennäköisintä sanaa, oli onnistumisprosentti 88.

Tutkimuksessa [16] jossa liikesensoreiden tuottamaa dataa käsiteltiin todennäköisyyslaskennan avulla tulokset olivat edellisiä tutkimuksia heikompia. Tässä käyttämällä Bayesilaista mallinnusta tuloksen mediaaniksi saatiin 24. Käyttäjän kirjoittaessa näppäimistöllä on siis 50% todennäköisyys että oikea sana on luokiteltujen 24 todennäköisimmän vaihtoehdon joukossa, ja 30% todennäköisyydellä sana löytyy viiden korkeimmaksi luokitellun mahdollisuuden joukosta. Tässäkin tutkimuksessa vaihtelut koehenkilöiden kesken riippuivat osallistujien kirjoitustottumuksista. Oletettaessa kirjoittajan kirjoittavan täsmälleen kuten testausasetelmassa on oletettu, todennäköisyys löytää juuri oikea sana nousi 30 prosenttiin, kun 50% todennäköisyydellä oikea sana oli kolmen todennäköisimmän joukossa.

Tutkimuksessa onnistuneiden palautettujen sanojen määrä oli liikemalleihin perustuviin tutkimuksiin verrattuna alhaisempi. Tässä tutkimustavassa ongelmaksi nousi välilyönnin seurannan vaikeus, jolloin kokonaisten lauseiden erotteleminen erillisiksi sanoiksi on haastavaa. Myöskään kellottomalla kädellä tehtäviä painalluksia ei ollut mahdollista rekisteröidä. Muiden tutkimusten tapaan äänidatan käyttäminen todennäköisyysmenetelmän tukena todennäköisesti parantaisi tuloksia.

Lähtökohtaisesti kaikkien englanninkielisten sanojen sisältävän sanakirjan käyttäminen liikemalliin täsmäävän sanan löytämiseksi on haastavaa, sillä sanojen määrän kasvaessa myös niiden sanojen määrä joilla on sama liikeprofiili kasvaa. Molemmissa käsitellyissä tutkimuksissa, joissa sanan tun-

nistus perustuu ennalta määritettyihin liikemalleihin, on käytetty tiettyjä sanoja sisältäviä, huomattavasti kokonaista sanakirjaa suppeampia sanojantoja ja niille muodostettuja liikeratamalleja. Pohdinnassa [12] ongelmaan esitettiin kuitenkin mahdollisena ratkaisuna sanaston sitomista mahdolliseen kontekstiin. Mahdollisten sanojen määrä vähenee huomattavasti jos kirjoituksen konteksti on mahdollista päätellä. Älykellojen ominaisuuksiin kuuluu käsiteltyjen liike- ja äänisensorien lisäksi myös esimerkiksi mahdollisuus GPS-seurantaan sekä muita käyttäjää identifioivia ominaisuuksia. Näiden pohjalta mahdollisen hyökkääjän voisi olla mahdollista päätellä missä kontekstissa käyttäjän kirjoittamat sanat esiintyvät, jolloin sanakirjan liikeratamalleja olisi mahdollista supistaa ja näin käytön päättelyn onnistumisprosenttia parantaa.

Todennäköisyyslaskentaan perustuvassa analysoinnissa [16] käytettiin sanan esiintymistodennäköisyytenä kaikilla sanakirjan sanoilla samaa todennäköisyyttä. Tutkimuksista, joissa mahdollisten esiintyvien sanojen lukumäärää pienennettiin kontekstisidonnaisuudella [12] [14] ja näin sanan tunnistamisprosenttia saatiin nostettua, voidaan päätellä että kontekstin päättely ja sanojen rajaaminen parantaisi tulosta todennäköisesti myös todennäköisyyslaskennan analysointimenetelmällä päättelyä tehtäessä.

Älykellot käyttävät tiedonsiirtoon Bluetoothia, ja erityisesti kellojen käyttämässä Bluetooth Low Energyssä (BLE) on löydetty tapoja identifioida käyttäjä laitteen lähettämien pakettien perusteella [8]. Tutkimuksessa BLE-tekniikka käyttävien aktiivisuusrannekeiden todettiin säilyttävän BLE-osoitteensa. Tällöin vaikka lähetettävä data on salattua, on helppoa päätellä milloin tietty yksittäinen laite tietoa lähettää, jolloin käyttäjän yksilöinti suuremmasta joukosta on mahdollista. Näin ollen käyttäjän identifiointi ja kirjoitetun tekstin kontekstin rajaaminen saattaa olla mahdollista.

Liikemalleihin perustuvien tutkimusten heikkoutena voitiin nähdä ennalta määritettyjen liikeratojen ja sanakirjasanojen suuren määrän vaikutus siihen miten monet sanat vastaavat samoja liikeratamalleja. Samaa ongelmaa ei esiinny Bayesilaiseen mallinnukseen pohjautuvassa näppäimistön käytön päättelyssä, sillä käytössä on jo valmiiksi koko sanakirja ja yksittäisiin kirjainpainalluksiin perustuvat liikkeet. Yksittäisiin painalluksiin pohjautuva menetelmä ei kuitenkaan poista kaikissa älykellon liikesensoridataa tutkineissa tutkimuksissa esiintyvää heikkoutta. Salasanojen ja käyttäjätunnusten voidaan olettaa toisinaan olevan pelkkiä kirjain- ja merkkijhdistelmiä, jolloin niitä ei voida löytää sanakirjoista tai valmiiksi määritetyistä liikeratamalleista. Listoja suosituimmista vuodetuista salasanoista on kuitenkin saatavilla [11], jolloin salasanalistojen lisääminen käytettyyn sanakirjaan todennäköisesti parantaisi mahdollisuuksia myös salasanan selvittämiseen.

Kaikissa käsitellyissä liikesensoridataan perustuvissa tutkimuksissa näppäimistön käyttö pystyttiin päättelemään yllättävän korkealla onnistumisprosentilla. Kaikissa koeasetelmissa yhteiseksi heikkoudeksi nousi kuitenkin päättelyn riippuvuus käyttäjän omasta kirjoitustavasta. Neuroverkkoihin ja

ennaltamääritelyihin sanojen liikemalleihin perustuvassa päättelyssä kirjoittajien oletettiin kirjoittavan määritellyllä standardilla kirjoitustavalla sujuvasti, ja Bayesilaiseen mallinnukseen pohjautuvan tutkimuksen tutkimusasetelmassa käyttäjien oletettiin pitävän käsien niin sanottuna lähtötilanteena juuri tiettyä käsien sijaintia näppäimistöllä. Myös kirjoitusnopeuden vastaavuus hyökkääjän syöttämän opetusdatan kanssa oli merkittävä tekijä. Opetusdatan jakaminen erilaisiin kirjoitustyyppisiin ja näppäimistöllä kirjoitettujen sanojen vertaus erikseen näihin tyyppiteltyihin opetusdatoihin voisi parantaa tuloksia, mutta toisaalta samalla myös monimutkaistaa selvitysprosessia tai pahimmassa tapauksessa vääristää tuloksia. Tulosten tarkkuutta kuitenkin lisäksi jokaisessa kokeessa, jos oletettu oppimis- tai vertausdata olisi mahdollista saada suoraan hyökkäyksen kohteeksi joutuvalta henkilöltä. Esimerkiksi lähetettyjen sähköpostien vuoto puhelimesta voisi olla tilanne, jossa QWERTY-näppäimistön käyttö pystyttäisiin ajallisesti yhdistämään yksittäisiin sähköposteihin, jolloin opetusdatana voisi olla mahdollista käyttää käyttäjän omia liikeratoja. Tällöin yksilölliset kirjoitustapaerot saataisiin vastaamaan määriteltyjä liikeratamalleja tai todennäköisyyksiin perustuvan päättelyn tapauksessa näppäinten painallussijainteja.

Tutkimustulokset sekä yksitellen että erityisesti yhdessä osoittavat vahvasti sen, että näppäimistön käytön päättely älykellojen sensoridatan perusteella on jo nyt mahdollista, ja esimerkiksi yhdistelemällä nyt käytettyjä metodeita ja hankkimalla tarvittava opetusdata suoraan käyttäjältä tuloksista voidaan saada erittäin paikkaansapitäviä.

6 Yhteenveto

Mitä tutkittiin, mihin tuloksiin päädyttiin? Tutkimuskysymykset v. tulokset

Millaisia ratkaisuita voidaan esittää? Miksi toimisivat/eivät toimisi? Voidaanko valmistajia velvoittaa johonkin?

-Millaista suojausta esim. puhelimissa (kuvakkeet, appien rajoitettu pääsy sensoridataan), kävisikö samat kelloon?

-Tietoturvaratkaisuina esim. datan suojaus silloin kun havaitaan näppäimistön käyttö (Maiti ym [13]):Esittelee ratkaisuna kontekstittietoisen sensorien toiminnan. Vaatimuksia asettaa kellon laskentateho, tila ja akku. Tähän ehdotukseen kuuluu rTAD, joka valvoo milloin käytetään (päättelee cumulative linear accelerometerin tilasta, eli nolla, mutta ei suuri, turnaroundtimes-tä,nopeat isot muutokset akseleilla, ennemminkin x-akselin muutokset hyvin pieniä verrattuna muuhun liikkeeseen, askelmittari - jos kävelee, ei kirjoita). rTADin lisäksi data kulkisi motionsensor access controllerin kautta, implementoitaisiin käyttöjärjestelmään - kustannukset isot, vaatisi uutta arkkitehtuuria

Lähtisivätkö valmistajat tosissaan näin vaatimaan (vertaa mahdollisuus vaihdella BLE-osoitetta, mutta kukaan ei sitä tee), voitaisiinko jotenkin

velvoittaa...? Esim viime vuosina vaatimus evästeiden keräämisen maininnasta netissä, mitä kaikkea pitää ilmoittaa kellojen ohjelmissa?

Lähteet

- [1] Ali, Kamran, Liu, Alex X., Wang, Wei ja Shahzad, Muhammad: *Keystroke Recognition Using WiFi Signals*. Teoksessa *Proceedings of the 21st Annual International Conference on Mobile Computing and Networking*, MobiCom '15, sivut 90–102, New York, NY, USA, 2015. ACM, ISBN 978-1-4503-3619-2. <http://doi.acm.org/10.1145/2789168.2790109>.
- [2] Asonov, Dimitri ja Agrawal, Rakesh: *Keyboard Acoustic Emanations*. Proceedings of the IEEE Symposium on Security and Privacy, sivut 3–11, 2004.
- [3] Balzarotti, Davide, Cova, Marco ja Vigna, Giovanni: *ClearShot: Eavesdropping on Keyboard Input from Video*. Teoksessa *Proceedings of the 2008 IEEE Symposium on Security and Privacy*, SP '08, sivut 170–183, Washington, DC, USA, 2008. IEEE Computer Society, ISBN 978-0-7695-3168-7. <http://dx.doi.org/10.1109/SP.2008.28>.
- [4] Barber, David: *Bayesian Reasoning and Machine Learning*. Cambridge University Press, New York, NY, USA, 2012, ISBN 0521518148, 9780521518147.
- [5] Beaver, Laurie: *THE SMARTWATCH REPORT: Forecasts, adoption trends, and why the market isn't living up to the hype*. Teoksessa *Business Insider*. <http://tinyurl.com/zc7qusu>.
- [6] Berger, Yigael, Wool, Avishai ja Yeredor, Arie: *Dictionary Attacks Using Keyboard Acoustic Emanations*. Teoksessa *Proceedings of the 13th ACM Conference on Computer and Communications Security*, CCS '06, sivut 245–254, New York, NY, USA, 2006. ACM, ISBN 1-59593-518-5. <http://doi.acm.org.libproxy.helsinki.fi/10.1145/1180405.1180436>.
- [7] CornCob: *The corncob list*. <http://www.mieliestronk.com/wordlist.html>.
- [8] Das, Aveek K., Pathak, Parth H., Chuah, Chen Nee ja Mohapatra, Prasant: *Uncovering Privacy Leakage in BLE Network Traffic of Wearable Fitness Trackers*. Teoksessa *Proceedings of the 17th International Workshop on Mobile Computing Systems and Applications*, HotMobile '16, sivut 99–104, New York, NY, USA, 2016. ACM, ISBN 978-1-4503-4145-5. <http://doi.acm.org/10.1145/2873587.2873594>.
- [9] Ertel, Wolfgang: *Introduction to Artificial Intelligence*. Springer Publishing Company, Incorporated, 1st painos, 2011, ISBN 9780857292988.
- [10] Fetto, John: *Simmons Connect Experian Marketing Services*, 2013. <http://tinyurl.com/experiansmartphones>, vierailtu 2017-03-13 .

- [11] Keeper: *The Most Common Passwords of 2016*, 2017. <http://tinyurl.com/kbhbr2n>, vierailtu 2017-04-17 .
- [12] Liu, Xiangyu, Zhou, Zhe, Diao, Wenrui, Li, Zhou ja Zhang, Kehuan: *When Good Becomes Evil: Keystroke Inference with Smartwatch*. Teoksessa *Proceedings of the 22Nd ACM SIGSAC Conference on Computer and Communications Security*, CCS '15, sivut 1273–1285, New York, NY, USA, 2015. ACM, ISBN 978-1-4503-3832-5. <http://doi.acm.org/10.1145/2810103.2813668>.
- [13] Maiti, Anindya, Armbruster, Oscar, Jadliwala, Murtuza ja He, Jibo: *Smartwatch-Based Keystroke Inference Attacks and Context-Aware Protection Mechanisms*. Teoksessa *Proceedings of the 11th ACM on Asia Conference on Computer and Communications Security*, ASIA CCS '16, sivut 795–806, New York, NY, USA, 2016. ACM, ISBN 978-1-4503-4233-9. <http://doi.acm.org/10.1145/2897845.2897905>.
- [14] Marquardt, Philip, Verma, Arunabh, Carter, Henry ja Traynor, Patrick: *(Sp)iPhone: Decoding Vibrations from Nearby Keyboards Using Mobile Phone Accelerometers*. Teoksessa *Proceedings of the 18th ACM Conference on Computer and Communications Security*, CCS '11, sivut 551–562, New York, NY, USA, 2011. ACM, ISBN 978-1-4503-0948-6. <http://doi.acm.org/10.1145/2046707.2046771>.
- [15] Speech Quality Measurements, IEEE Recommended Practices for: *IEEE Transactions on Audio and Electroacoustics*. 1969. <http://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?tp=&arnumber=7405210&tag=1>.
- [16] Wang, He, Lai, Ted Tsung Te ja Roy Choudhury, Romit: *MoLe: Motion Leaks Through Smartwatch Sensors*. Teoksessa *Proceedings of the 21st Annual International Conference on Mobile Computing and Networking*, MobiCom '15, sivut 155–166, New York, NY, USA, 2015. ACM, ISBN 978-1-4503-3619-2. <http://doi.acm.org.libproxy.helsinki.fi/10.1145/2789168.2790121>.
- [17] Zhuang, Li, Zhou, Feng ja Tygar, J. D.: *Keyboard Acoustic Emanations Revisited*. ACM Trans. Inf. Syst. Secur., 13(1):3:1–3:26, marraskuu 2009, ISSN 1094-9224. <http://doi.acm.org/10.1145/1609956.1609959>.